

نوع مقاله: پژوهشی

صفحات ۹۱ - ۱۱۰

ناهنجاریهای اخلاقی

ناظر بر فعالیت‌های غیر مجاز ارزی در فضای سایبر

^۱ عبدالرزاق عبدالحمید احمد

^۲ رضا نیکخواه

^۳ سیامک جعفرزاده

چکیده

ناهنجاریهای اخلاقی در حیطه‌ی رمزارزها، نتیجه‌ی شگردهای پراکنده‌ی متناسب با الکترونیکی شدن واریزها و برداشت‌های ارزی بوده که از جمله‌ی آن می‌توان به استفاده از بیت کوین، لایت کوین، اتریوم و سایر رمزارزها برای مقاصد غیرقانونی اشاره کرد؛ نوشتار حاضر با هدف بررسی ناهنجاریهای اخلاقی ناظر بر فعالیت‌های غیرمجاز در ارتباط با رمزارزها و ناهنجاریهای اخلاقی اخلاقی که به روش توصیفی و تحلیلی انجام پذیرفته است در صدد آن است ضمن بررسی مفهوم ناهنجاریهای اخلاقی و فعالیت‌های غیرمجاز در حیطه رمز ارزها و ناهنجاریهای اخلاقی اخلاقی به شناخت روش‌های نوین ناهنجاریهای اخلاقی رمزارزی توسط مجرمان با استفاده از رمزارزها و ناهنجاریهای اخلاقی بپردازد؛ علاوه بر این مزایا و معایب استفاده از رمزارزها مورد تحلیل حقوقی قرار داده شده است تا در جهت تحقق اهداف پژوهش و آشکار ساختن ابعاد آن گام موثری را در شناخت شگردهای مجرمان و جلوگیری از آن ارائه دهد. نتایج حاصل از بررسی نشان می‌دهد؛ ارزشهای مجازی و دیجیتال در واقع غیرقانونی نیستند از طرفی قانونی برای استفاده از آنها به جز استناد به ماده ۱۳۸ قانون اساسی مصوبه ی ۱۳۹۸ که استفاده از رمز ارز منوط بر تایید وزارت صنعت و معدن است به تصویب نرسیده است و لذا هرگونه ضرر و زیان ناشی از فعالیت بر اساس شبکه‌های پولی و پرداخت مبتنی بر فناوری زنجیره‌ای بلوک و کسب و کارهای مرتبط با آن، متوجه توسعه‌دهندگان یا یک موسسه متشکل از دینفغان، بوده که هم‌چنان رسیدگی به آن چالشی اساسی است.

واژگان کلیدی

ناهنجاریهای اخلاقی، فعالیت غیرمجاز، رمزارزها، قوانین و مقررات کیفری.

۱. دانشجوی دکتری حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران.

Email: a.abdulrazzagahmad@urmia.ac.ir

۲. دانشیار گروه فقه و حقوق اسلامی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران. (نویسنده مسئول)

Email: R.nikkhah@urmia.ac.ir

۳. دانشیار گروه فقه و حقوق اسلامی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران.

Email: s.jafarzadeh@urmia.ac.ir

پذیرش نهایی: ۱۴۰۳/۶/۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۳/۹

طرح مسأله

در دهه‌های اخیر فعالیت‌های غیرقانونی در حیطه‌ی رمزارزها و در نتیجه‌ی آن فساد مالی و اقتصادی به عنوان یکی از معضلات اجتماعی به‌خصوص در کشور ایران، بحث و بررسی‌های فراوانی را در قالب پول‌شویی و اختلاص‌های کلان از سوی افراد در بخش‌های دولتی و به ندرت در بین بخش‌های خصوصی را در بین محافل سیاسی و اجتماعی به ویژه آحاد مردم به خود اختصاص داده است، این در حالی هست که تمامی ارگان‌های قضایی و دولتی به ویژه آمارهای داخلی از ذکر ارقام واقعی کلاهبرداری‌ها و پول‌شویی‌ها به سبب امنیت اجتماعی و سیاسی امتناء ورزیده و همین عامل منجر به فروپاشی و ورشکستگی‌های بزرگ مالی در نظام داخلی ایران شده است. این مسأله به نوبه‌ی خود منجر به وجود فقر و نابرابری عدالت اجتماعی در بین آحاد مردم نیز گردیده و عامل اصلی بروز این مسأله را می‌توان در سکوت مردم به دلیل ترس از دست دادن جان و قوانین ناکارآمد و مسئولین بی‌بصاعت دانست. باتوجه به این‌که جرایم مالی در وهله اول در قوانین کشورمان جرم انگاری شده است چرا پیروی از قوانین با ابهام روبه‌روست؟ این ابهام، پیچیدگی و نقص در قوانین تا چه زمانی همچنان به مسیر بی‌عدالتی و ظلم و ستم به اقشار مردم به راه خود ادامه می‌دهد؟ به موازات این موضوع، افزایش تعاملات منطقه‌ای و جهانی نیز پاسخگوی فقر و نابرابری‌های موجود نبوده و از طرفی پیشرفت علم به بالارفتن و افزایش رفتارهای مجرمانه جدید مالی از جمله استفاده از رمزارزها برای پولشویی دامن زده است تا مجرمان منبع درآمدهای غیرقانونی خود را پوشش دهند. استفاده از رمزارزها برای ارتشاء و پول‌شویی با روش‌های متعددی انجام می‌گیرد؛ ساده‌ترین روش این است که آن‌ها می‌توانند با نام‌های مستعار تراکنش‌ها را انجام دهند.

هم‌چنین تقریباً همان مفاهیمی که برای پول‌شویی پول فیات و پول نقد به کار می‌رود، در فضای رمزارزها نیز کاربرد دارد.

از دیگر مسائل موجود در راستای فعالیت‌های غیرمجاز در حیطه‌ی ابزار مدرن به ویژه رمزارزها مطرح است جرم انگاری این جرایم اقتصادی است که در انطباق صحیح با موازین فقهی ما صورت نپذیرفته است و قوانین کیفی در این زمینه بعضاً کاستی‌هایی دارد. بنابراین با توجه به مسائل مطرح شده‌ی فوق آنچه تحت عنوان مسأله‌ی اصلی پژوهش مطرح است عبارت است از اینکه آیا ناهنجاریهای اخلاقی ناظر بر فعالیت‌های غیرمجاز با ابزار مدرن رمزارزها در حقوق ایران جرم انگاری شده است؟ علت ابهام در پیروی از قوانین چیست؟ و در خصوص این موضوع تحقیقی صورت نگرفته است و در حد خود یک موضوع جدیدی است. در این تحقیق ابتدا پس از تعریف مختصری از هر یک از این جرایم، اختلاص ارتشاء و پول‌شویی، رمزارز، انواع روش‌های

نوبین پولشویی به بررسی ناهنجاریهای اخلاقی ناظر بر فعالیت‌های غیر مجاز ارزی در فضای سایبر پرداخته خواهد شد.

۱- ماهیت رمزارزها

تحلیل مسائل حقوقی رمز ارزها نیز مستلزم شناسایی ماهیت آن هاست و از آنجا که ابعاد تخصصی آن، قابل توجه است، ماهیت حقوقی آن را بدون درک ابعاد فنی آن، نمی توان توصیف کرد (زارع و بهرامی، ۱۳۹۸: ۱۰) و لذا در همین ابتدا لازم و ملزوم است که به بررسی ماهیت رمز ارزها و ویژگی های آن و در ادامه به ناهنجاریهای اخلاقی و چالش‌های در ارتباط با فعالیت‌های مجرمانه رمزارزها پرداخت.

«رمز ارز» یا «ارز رمزنگاری شده»^۲ یک نوع ارز دیجیتال^۳ است که به وسیله تکنولوژی رمزنگاری امنیت آن تضمین می‌شود. رمز ارز از ترکیب دو واژه «رمزنگاری» و «ارز» به وجود آمده است. بنابراین رمزارز از تکنیک‌های رمزنگاری به طور گسترده برای امن کردن انتقال پول بین افراد استفاده می‌کند. (رحیمی و امینی نیا، ۱۴۰۰: ۱۹)

اولین رمزارزی که بر پایه بلاک چین راه‌اندازی شد بیت کوین^۴ (BTC) است؛ این رمز ارز همچنان معروف‌ترین و ارزشمندترین رمز ارز موجود در جهان به شمار می‌رود. امروزه هزاران رمزارز جایگزین با سازوکارهای متفاوت و منحصر به فرد ایجاد شده که برخی از این ارزها در پی

1. Cryptocurrency

2. Cryptography Currency

۳. «ارزهای مجازی» ارزهای دیجیتال قانون‌گذاری نشده هستند در واقع این نوع از ارزها غیرقانونی نیستند و فقط قانونی برای استفاده از آن‌ها به تصویب نرسیده است و توسط توسعه‌دهندگان یا یک موسسه متشکل از ذینفعان، کنترل می‌شوند. به عبارتی دیگر ارز دیجیتال شکلی از پول است که فقط در فضای دیجیتال و الکترونیک وجود دارد. برای استفاده از ارزهای دیجیتال در معاملات باید از کامپیوتر یا کیف پول متصل به اینترنت استفاده کرد. ارزهای دیجیتال کاربردی مشابه با پول فیات دارند. از آن‌ها می‌توان در خرید کالا یا پرداخت هزینه خدمات استفاده کرد. این ارزها امکان انجام تراکنش‌های فوری در سطح بین‌الملل را فراهم می‌کنند. با استفاده از ارزهای دیجیتال یک نفر در شرق آسیا می‌تواند در کمترین زمان به شخصی در آمریکا ارز انتقال دهد. ارزهای مجازی می‌توانند به صورت الگوریتمی توسط پروتکل تعریف و کنترل شوند. به عنوان مثال مناسب برای ارزهای مجازی، توکن‌های یک بازی است که مقررات آن توسط توسعه‌دهندگان تعریف و کنترل می‌شود. اما در کنار این ارزهایی دیجیتال رمزگذاری شده هستند که توسط بانک مرکزی قانون‌گذاری شدند؛ ارزهای دیجیتال بانک مرکزی، ارزهای دیجیتال قانون‌گذاری شده هستند که توسط بانک مرکزی یک کشور تولید می‌شوند. این ارزها می‌توانند مکمل یا جایگزین ارز فیات سنتی باشد. برخلاف ارز فیات که به دو شکل فیزیکی و دیجیتالی وجود دارد، ارزهای دیجیتال بانک مرکزی فقط به صورت دیجیتال وجود دارند. انگلیس، سوئد و اروگوئه از جمله کشورهای هستند که قصد دارند نسخه دیجیتالی ارزهای بومی خود را راه‌اندازی کنند.

۴. بیت‌کوین، همانند ارزی مثل «دلار» و «یورو» و پول هستند و کارکردی مشابه برای انتقال ارزش را دارد.

فورک بیت کوین ایجاد شده‌اند. این در حالی است که برخی دیگر از رمزارزهای جدید بدون وابستگی به بیت کوین و از طرح‌هایی ابتدایی ایجاد شده‌اند (صدیقیان و دیگران، ۱۴۰۰: ۲۸). بیت کوین در سال ۲۰۰۹ از سوی فرد یا گروهی با نام مستعار ساتوشی ناکاموتو ایجاد شده‌است. برخی از رمزارزهای رقیب در پی موفقیت بیت کوین روی کار آمده‌است و به نام آلت کوین شناخته می‌شود. این ارزها عبارت هستند از لایت کوین^۱، پیرکوین^۲ و نیم کوین^۳ همین‌طور اتریوم^۴، کاردانو^۵. امروز بازار رمز ارزها رشد بسیار شدیدی را تجربه کرده و ارزش بسیار زیادی دارد.

برخی از رمزنگاری‌هایی که در رمزارزها به کار گرفته می‌شود در آغاز برای استفاده در کاربردهای نظامی ایجاد شده بود. در برهه‌ای از زمان دولت به دنبال این بود که درست مانند محدودیت‌هایی که در زمینه اسلحه اعمال کرده‌است، قوانینی را برای کنترل رمزنگاری‌ها نیز اعمال کند. اما حق غیرنظامی‌ها برای استفاده از رمزنگاری از همان اولین تلاش‌های انجام شده در زمینه آزادی بیان مطرح و پایه‌گذاری شده‌است.

۲- ویژگی‌ها

استفاده از دانش رمزنگاری و شناخت اصول و روش‌های انتقال یا ذخیره اطلاعات به صورت امن یکی از مهمترین ویژگی‌های رمز ارزها است. به وسیله‌ی این علم می‌توان نسبت به عدم افشاء یا جعل اطلاعات حتی در صورت امن نبودن مسیر انتقال اطلاعات اطمینان حاصل نمود.

از دیگر ویژگی‌های مهم رمزارزها می‌توان به مدیریت خودگردان غیر متمرکز اشاره کرد؛ در این نوع از مدیریت افراد به منظور رشد و پیشرفت مجموعه یا سازمان تحت یک مدیریت نامتمرکز فعالیت می‌کنند و افرادی تحت عنوان ناظر وجود نداشته و تمامی تصمیمات بر اساس قوانین از پیش تعیین شده انجام می‌پذیرد.

بلاکچین و یا زنجیره بلوکی یکی دیگر از ویژگی‌های مهم مربوط به رمز ارزها دیجیتالی است. در فناوری زنجیره بلوکی هر بلوک به بلوک قبل از خود متصل بوده و همین امر اطمینان از صحت اطلاعات را فراهم می‌کند. بیت کوین اولین رمز ارز جهان می‌باشد که بر پایه فناوری زنجیره بلوکی ایجاد و توسعه می‌یابد.

پس در حالت کلی می‌توان به سه ویژگی مهم زیر در قالب ویژگی‌های رمز ارز اشاره

1. Litecoin
2. Peercoin
3. Namecoin
4. ethereum
5. Cardano

نمود که شامل؛

الف) برخورداری از قابلیت رمزنگاری،

ب) استفاده از فناوری زنجیره بلوکی،

ج) برخورداری از مدیریت خودگردان و غیرمتمرکز (رحیمی و امینی نیا، ۱۴۰۰: ۳۹)

۳- مزایا و معایب رمزارزها

برای پی بردن به ماهیت چالش‌ها و مسائل پیش روی رمز ارزها؛ لازم به ذکر است که به مزایا و معایب آن در راستای ناهنجاریهای اخلاقی‌ای که در حیطه‌ی رمزها اتفاق می افتد اشاره گردد؛

۳-۱. مزایای رمزارزها

رمزارزها با وعده تسهیل انتقال سرمایه به شکل مستقیم بین دو طرف قرارداد روی کارآمدند. در این حالت دیگر نیازی به حضور شخص سوم قابل اعتمادی چون بانک یا شرکت‌های کارت اعتباری نخواهد بود. امنیت این تراکنش‌ها از طریق کلیدهای شخصی و کلیدهای عمومی تأمین می‌شود. در کنار این کلیدها سیستم‌هایی هم‌چون سیستم‌های اثبات انجام کار^۱ یا اثبات سهام^۲ نیز برای تأمین امنیت این تراکنش‌ها به کار گرفته می‌شوند.

در سیستم‌های مدرن رمز ارز کیف پول یا والت کاربر و یا آدرس حساب کاربری او دارای یک کلید عمومی است. در حالی که کلید خصوصی تنها در اختیار مالک حساب است و برای انجام تراکنش‌ها استفاده می‌شود. انتقال سرمایه با کمترین میزان کارمزد انجام می‌گیرد و به کاربر اجازه می‌دهد که از پرداخت کارمزدهای سنگین بانکی یا موسسات مالی اجتناب کنند (صدیقیان و دیگران، ۱۴۰۰: ۴۴)

۳-۲. معایب رمز ارزها

طبیعت رمز ارز به گونه‌ای است که امکان ناشناس بودن را مهیا می‌کند. همین امر سبب شده است که تراکنش‌های رمز ارز به محلی برای انجام فعالیت‌های غیرقانونی و ایجاد ناهنجاریهای اخلاقی تبدیل شود. اقداماتی از قبیل پول‌شویی و فرار مالیاتی برخی از این اقدامات هستند. در حالی که بسیاری از مدافعان رمزارزها ارزش زیادی برای ناشناس بودن خود قائل هستند و به مزایای محافظت از حریم شخصی به خصوص افرادی که از طرف دولت تحت فشار هستند، اشاره می‌کنند. (رحیمی و امینی نیا، ۱۴۰۰: ۴۹)

برخی از رمزارزها از دیگر انواع آن خصوصی‌تر هستند. به عنوان مثال بیت کوین برای انجام فعالیت‌های غیرقانونی گزینه نامناسبی است؛ چراکه تحلیل‌های جنجالی که روی شبکه

1. Proof of Work

2. Proof of Stake

بلاک چین بیت کوین انجام شده، مقامات را در دستگیری و پیگیری مجرمان یاری کرده است. سکه‌های دیگری وجود دارند که حریم خصوصی فرد را بیش‌تر حفظ می‌کنند. این سکه‌ها عبارت هستند از داش^۱، مونرو^۲ یا زی کش^۳. پیگیری این ارزها از آن‌چه که تصور می‌کنید نیز دشوارتر است.

از آن‌جا که قیمت‌های بازار رمز ارزها بر اساس عرضه و تقاضا است، نرخ تبادل ارز رمزنگاری شده با ارز دیگر می‌تواند تغییرات گسترده‌ای داشته باشد. بیت کوین با افزایش و سقوط سریع روبرو شده است، به طوری که در دسامبر ۲۰۱۷ به ازای هر بیت کوین به ۱۹۰۰۰ دلار رسید، در ماه‌های بعدی به حدود ۷۰۰۰ دلار سقوط کرد. بنابراین برخی از اقتصاددانان ارزهای رمزنگاری شده را یک مد کوتاه یا حباب سودا می‌دانند.

این نگرانی وجود دارد که رمز ارزهایی مانند بیت کوین ریشه در هیچ کالای مادی ندارند. با این حال، برخی تحقیقات مشخص کرده‌اند که هزینه تولید بیت کوین، که به مقدار زیادی انرژی نیاز دارد، با قیمت بازار آن ارتباط مستقیم دارد. این ارزها از امنیت بالایی برخوردار هستند، اما سایر جنبه‌های اکوسیستم ارز رمزنگاری شده، از جمله صرافی‌ها و کیف پول‌ها، از خطر هک شدن در امان نیستند. در تاریخ ۱۰ ساله بیت کوین، چندین صرافی آنلاین مورد هک و سرقت قرار گرفته است که گاهی اوقات میلیون‌ها دلار "سکه" به سرقت رفته است (صدیقیان و دیگران، ۱۴۰۰: ۱۸)

با این وجود، بسیاری از ناظران مزایای بالقوه را در ارزهای رمزپایه مشاهده می‌کنند، مانند امکان حفظ ارزش در برابر تورم و تسهیل مبادلات در حالی که حمل و تقسیم آن آسان‌تر از فلزات گران‌بها و خارج از نفوذ بانک‌های مرکزی و دولت‌ها است.

۴- ناهنجاریهای اخلاقی در حیطه‌ی رمزارزها

ناهنجاریهای اخلاقی پدیده پیچیده‌ای است که تحت تاثیر عوامل متعددی از جمله مسائل فرهنگی، شخصیتی، اداری، اقتصادی و اجتماعی رشد می‌کند؛ بنابراین، ناهنجاریهای اخلاقی در هر حیطه و میزان تأثیرات هر کدام، می‌تواند گام موثری در جهت پیشگیری از آن متناسب با شرایط هر جامعه‌ای به کار گرفته شود. در تعریف ساده ناهنجاریهای اخلاقی می‌توان مطرح ساخت که ناهنجاریهای اخلاقی عبارت است از هر شیوه‌ی رفتاری که قانون را نقض کند. (کی‌نیا، ۱۳۹۳) جرم^۴ هرگونه رفتار یا ترک رفتاری است که قانون را نقض می‌کند و برای آن در

1. Dash
2. Monero
3. ZCash
4. Crime

قانون، مجازات مشخصی تعیین شده است. جرم در لغت به معنای «گناه» آمده است.^۱ اهمیت نسبی ناهنجاریهای اخلاقی مختلف و شیوه کیفر دادن فعالیت‌های مجرمانه، در طول تاریخ و در جوامع مختلف، متفاوت بوده است.

شرایط تحقق جرم به سه گروه تقسیم می‌شوند که شامل؛ عناصر «قانونی، مادی و روانی یا معنوی» است (جعفری لنگرودی، ۱۳۸۷: ۱۰۹)

اما عناصر و شرایط دیگری نیز در تحقق جرم مؤثرند که موسوم به عناصر اختصاصی‌اند. این عناصر در ناهنجاریهای اخلاقی مختلف، متفاوتند و موجب تمایز و تشخیص جرائم از یکدیگر می‌شود، مانند بردن مال غیر در جرم سرقت. (گلدوزیان، ۱۳۸۴: ۲۹۰)

براساس ماده ۲ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ هر رفتاری اعم از فعل یا ترک فعل که در قانون برای آن مجازات تعیین شده است، جرم محسوب می‌شود. (ماده ۲ ق.م.ا) این ماده جایگزین ماده ۲ قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۵۲ و ماده ۲ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰ است.

۴-۱. ناهنجاریهای اخلاقی مرتبط با فعالیت‌های غیر مجاز

مخفی بودن هویت مبادله کنندگان ارزشها یکی از بهترین امتیازها برای بزهکاران محسوب می‌شود؛ چرا که شناسایی آن‌ها را توسط سازمان‌های حقوقی و قضایی با دشواری مواجهه بوده است. (بهره‌مند و دیگران، ۱۳۹۸: ۱۸۷)

همین امر منجر به مبالغت تجاری غیرقانونی و در نتیجه از بین بردن ثبات بازار و تضعیف ثبات مالی نه تنها در ایران بلکه در جهان شده است. در یک عبارت کوتاه می‌توان مطرح ساخت؛ عدم ذخیره سازی هویت مبادله کنندگان، تضعیف دولت‌ها در تبیین سیاست پولی و اقتصادی، افزایش و سهولت ارتکاب ناهنجاریهای اخلاقی از مهمترین چالش‌هایی هست که در ارتباط با رمز ارزشها می‌توان به آن اشاره نمود.

۴-۲. فرار از مالیات به روش رمز ارزشها

یکی از ناهنجاریهای اخلاقی در ارتباط با رمز ارزشها؛ افزایش سهولت ارتکاب جرم فرار مالیاتی است. دولت‌ها در قبال شهروندان خود تعهداتی دارند که می‌بایست به آن‌ها عمل کنند؛ این تعهدات می‌تواند شامل مواردی هم‌چون ارائه‌ی خدمات شهری و روستایی، ایجاد اشتغال، فراهم نمودن امنیت و توزیع عادلانه‌ی ثروت حاصل از فروش مواد معدنی، میراث به جا مانده از گذشتگان و طلاهای استخراج شده از معادن و غیره است. انجام این تعهدات به منابع مالی کافی وابسته است و معمولاً بخشی از این منابع مالی به وسیله اخذ مالیات از شهروندان تامین می‌شود.

۱. سیاح، احمد، فرهنگ جامع عربی، فارسی، ج اول، ذیل کلمه جرم.

امروزه در اکثر کشورهای جهان به ویژه ایران به دلیل اهمیت مالیات، توجه بسیار زیادی به آن می‌شود چرا که بخش مهمی از درآمد این دولت‌ها از مالیات تشکیل می‌شود (هادیان و تحویلی، ۱۳۹۲: ۲۸۸) البته این امر در کشور ایران مستثنی بوده است.

در ایران در قانون مالیات‌های مستقیم و همچنین در اصلاحیه همین قانون در ماده ۲۷۴ به صورت واضح فرار مالیاتی جرم انگاری گردیده و مجازات درجه ۶ را برای مجرمین در نظر گرفته است. همچنین اختفای فعالیت‌های اقتصادی و کتمان درآمد حاصل از آن را به هر شکل به عنوان یکی از مصادیق جرم در نظر گرفته است (خالقی و سیفی قره یطاق، ۱۳۹۴: ۸۷)

بررسی حساب‌ها و تراکنش‌های بانکی مودیان مالیاتی یکی از رایج‌ترین راه‌های کشف جرم فرار مالیاتی و اختفای مودیان و درآمدهای مودیان می‌باشد. به همین منظور در ایران برای نظارت بهتر و جلوگیری از رواج این جرم در سال ۱۳۹۸ مجلس شورای اسلامی در قانون پایانه‌های فروشگاه‌ها و سامانه مودیان، بانک مرکزی را مکلف نمود تا در جهت نظارت هر چه بیشتر بر درآمد مودیان تمامی تجهیزات پرداخت الکترونیکی بانکی مودیان مالیاتی را به سامانه‌های مالیاتی متصل نماید.

در رابطه با رمزارزها، عدم ذخیره سازی اطلاعات مبادله کنندگان و شرح مبادله در این نوع از ارزها بدین معنی است که مجرمین فرار مالیاتی می‌توانند به وسیله این ویژگی‌ها درآمد خود را به یکی از ارز رمزهای معتبر تبدیل نموده و عملاً سازمان و مأموران مالیاتی امکان انتساب این رمز ارزها را به ایشان نداشته باشند.

همچنین رمز ارزها به واسطه‌ی همین ویژگی‌ها می‌توانند موقعیت خوبی برای مجرمین فرار مالیاتی فراهم کند لذا همین امر منجر به رکود اقتصادی دولت و در نتیجه کاهش محسوسی در خدمات عمومی به مردم خواهد شد.

۴-۳. پولشویی به روش رمز ارز

پولشویی عبارت است از هر عمل یا رفتاری که برای پنهان کردن یا تغییر ماهیت عواید غیر قانونی و نامشروع صورت می‌گیرد تا ماهیت مجرمانه آن را مخفی کند و آن را قانونی و مشروع قلمداد کند. درحقیقت فرد پولشو این عمل را برای گم شدن منشا مجرمانه درآمد و عواید انجام می‌دهد. در نتیجه دریافتن منشا درآمدها با این اعمال دشوار می‌شود. اگر بخواهیم در یک تعریف جامع و کلی پولشویی^۱ را تعریف کنیم؛ عبارت است از تبدیل سود حاصل از خلافکاری و فساد به دارایی‌های به ظاهر مشروع؛ به عبارتی دیگر، پولشویی عبارت است از اقدامات غیرقانونی برای به دست آوردن ثروتی که در ظاهر از راه‌های قانونی بدست آمده است. در

بسیاری از سیستم‌های قانونی و مشروع، قواعد پول‌شویی با روش‌های دیگر تبهکاری مالی و تجارتي تلفیق شده‌است. بیشتر قوانین ضد پول‌شویی به صورت آشکار با پولشویی تلفیق شده‌اند. پول‌شویی روی دیگر فعالیت‌های مجرمانه‌ای است که سبب می‌شود پول‌های به دست آمده از منابع غیرقانونی در مصارف قانونی به کار گرفته شود (رهبر، ۱۳۸۳: ۲۹).

در ماده ۱ قانون مبارزه با پولشویی مصوب ۱۳۶۸ بیان شده است: «جرم پولشویی عبارت است از هرگونه تبدیل یا تغییر یا نقل و انتقال یا پذیرش یا تملک دارایی با منشاء غیرقانونی به طور عمدی و با علم به آن برای قانونی جلوه دادن دارایی یاد شده» این ماده فقط به مصادیقی اشاره دارد که پیرامون جرم اتفاق افتاده باشد و تعریفی از آن ارائه نکرده است.

در مورد ارتکاب پولشویی بر اساس اصل ۴۹ قانون اساسی، تنها هرگونه نقل و انتقال اموال موضوع اصل ۴۹ جرم تلقی شده است. این قانون گرچه زمان خود قانونی مناسب و لازم می‌نمود و حتی امروز نسبت به برخی از مظاهر پولشویی قابل اجراست. با این که می‌توان از رمزارزها برای مقاصد غیر قانونی استفاده کرد، اما به طور کلی، استفاده از بیت کوین، اتریوم^۱ و سایر رمز ارزها برای پولشویی و دیگر ناهنجاریهای اخلاقی، به نسبت پول نقد بسیار پراکنده‌تر است. (پهلوان، ۱۳۹۱: ۹۸)

در سال ۲۰۱۹، تنها به ارزش ۸۲۹ میلیون دلار بیت کوین در دارک وب خرج شد (۰.۵٪ کل بیت کوین‌ها) تکنولوژی بلاک چین تمام تراکنش‌ها را ثبت می‌کند؛ در نتیجه ریسک ناهنجاریهای اخلاقی مالی در رمز ارزها مثل پولشویی با بیت کوین، قابل مدیریت است.

نقش بسیاری از خدمات ارسال پول (MSB) در زمینه جلوگیری از پولشویی و دیگر ناهنجاریهای اخلاقی بلاک چینی نامعلوم است و آنها ممکن است هنوز ندانند که چگونه به درستی پروسه‌های ضد پولشویی مثل احراز هویت را اجرا کنند. در این موارد، خدمات ارسال پول، ترجیح می‌دهند به جای مقابله با این مسائل، آنها را نادیده بگیرند.

در حالی که مجرمان به کلک زدن کاربران ادامه می‌دهند و پول‌های آنها را استثمار می‌کنند، پولشویی می‌تواند از طریق ابزارهایی که با اطلاعات تراکنش‌های مشتری همخوانی دارد، انجام شود. این قضیه، شناسایی مشتریان پر ریسک را برای خدمات ارسال پول ساده‌تر می‌کند.

مجرمان از پولشویی با استفاده از رمز ارزها استفاده می‌کنند تا منبع درآمد‌های غیر قانونی خود را پوشش دهند. این کار با روش‌های متعددی انجام می‌گیرد؛ ساده‌ترین روش این است که آنها می‌توانند با نام‌های مستعار تراکنش‌ها را انجام دهند. همچنین تقریباً همان مفاهیمی

۱. اتریوم، همانند ارزهایی مثل «دلار» و «یورو» پول هستند و کارکردی مشابه برای انتقال ارزش را دارد.

که برای پولشویی پول فیات و پول نقد به کار می‌رود در فضای رمز ارزها نیز کاربرد دارد.

۵- مراحل فعالیت‌های غیر مجاز اخلاقی به روش رمز ارزها

سه مرحله برای فعالیت‌های غیرمجاز رمز ارزها وجود دارد.

۵-۱. قراردادادن

رمزارزها می‌توانند توسط پول فیات و یا رمز ارزها خریداری شده و بازارهای آنلاین معاملات کریپتو(صرافی‌ها) سطوح مختلف پیروی از قوانین ترکنش‌های مالی دارند؛ صرافی‌های قانونی از قوانین مربوط به احراز هویت و ضدپولشویی تبعیت می‌کنند. زمانی که صرافی‌ها قانون گذاری می‌شوند، مجبورند که قوانین احراز هویت و پروتکل‌های امنیتی را برای مشتریان در نظر بگیرند. این منجر می‌شود که اطلاعات تراکنش مشتریان ثبت و تایید شود. بدین ترتیب، ناشناس بودن تراکنش‌ها و مشتریان از بین می‌رود. صرافی‌ها اطلاعات شخصی کاربران را ذخیره نمی‌کنند و به جای آن از اطلاعات هویتی افراد استفاده می‌کنند تا اطلاعات تراکنش‌ها را باهم تطبیق دهند (رضاپور و دیگران، ۱۳۹۹: ۱۹).

۵-۲. پنهان کردن

تراکنش‌های بر پایه رمز ارزها را می‌توان با استفاده از بلاک چین دنبال کرد. با این حال زمانی که بحث رمز ارز غیر قانونی به میان می‌آید، مجرمان می‌توانند از یک سرویس ناشناس سازی استفاده کنند تا منبع تراکنش را پنهان کنند. این کار می‌تواند هم در صرافی‌های قانونی انجام شود و هم در ICOها، که از یک کوین برای خرید کوین دیگر استفاده می‌شود(رضاپور و دیگران، ۱۳۹۹: ۲۰).

۵-۳. یکپارچه سازی

زمانی که مرحله ی یکپارچه ساختن(مرحله آخر پولشویی) انجام می‌شود، دنبال کردن تراکنش‌های غیر قانونی دیگر کار ساده ای نیست، این رمز ارز دیگر مستقیماً به یک عمل مجرمانه مرتبط نیست؛ اما پولشویان باید توضیح دهند که چگونه به این رمز ارز دست یافته‌اند. یکپارچه ساختن پاسخ این سوال است.(رضاپور و همکاران، پیشین) یک روش ساده برای قانونی کردن این پول غیر قانونی، معرفی آن به عنوان درآمد از یک سرمایه گذاری موفق و یا افزایش قیمت ارز است.

رد کردن این ادعاها در بازاری که قیمت‌ها هر ثانیه تغییر می‌کند بسیار سخت است به هر حال درست مثل یک حساب بانکداری خارج از کشور، که می‌توان از آن برای پولشویی استفاده کرد، یک شرکت نیز می‌تواند شیوه پرداخت با بیت کوین را انتخاب کند و در آمد خود را با تبدیل رمز ارز غیر قانونی به بیت کوین تمیز، قانونی جلوه دهد.

برخی از مواردی که برجسته‌ترین روش‌های پولشویی شامل آن‌ها می‌شوند به شرح

زیر هستند.

۱- دست اندرکاران خدمات MIXER:

خدمات Mixer که با نام دست اندرکاران شناخته می‌شوند، می‌توانند جداسازی رمز ارزهای غیرقانونی را به طور موثر انجام دهند. میکسرها این رمز ارزها را تقسیم می‌کنند و از چندین آدرس مختلف عبور می‌دهند و سپس دوباره آن‌ها را ترکیب می‌کنند. این کار باعث می‌شود که یک رمز ارز تمیز و قانونی، که کارمزد آن نیز پرداخت شده، به وجود بیاید. در بیشتر موارد پولشویی، رمز ارز به صورت قانونی در یک کیف پول قرار دارد، سپس قبل از قرار گرفتن در کیف پول مقصد در دارک وب، از یک کیف پول دارک وب دیگر عبور می‌کند. همین قضیه باعث می‌شود که رمز ارز به قدری تمیز و قانونی شود، که بتوان آن را به دنیای قانونی برگرداند و در صرافی معامله کرد و یا به ارز فیات تبدیل کرد.

۲- صرافی‌های غیر قانونی؛

یکی دیگر از راه‌هایی که مجرمان از آن برای پول‌شویی رمز ارزها استفاده می‌کنند، صرافی‌های غیر قانونی است؛ صرافی‌هایی که با قوانین ضد پولشویی سازگار نیستند و احراز هویت مناسبی انجام نمی‌دهند. تبدیل مداوم یک نوع رمز ارز به یک رمز ارز دیگر، آن را تبدیل به یک رمز ارز قانونی می‌کند، که مجرمان در نهایت آن را به یک کیف پول خارج از صرافی انتقال می‌دهند. در مواردی نادر، مجرمان ممکن است رمز ارز را به پول فیات تبدیل کنند؛ اما این که بازارهای فیات به صرافی‌های غیر قانونی سرویس دهند، غیر معمول است.

۳- شبکه‌های هم‌تا به هم‌تا؛

برای کاهش ریسک پولشویی با بیت کوین، خیلی از مجرمان از شبکه‌های هم‌تا به هم‌تا غیرمتمرکز که غالباً بین المللی هستند استفاده می‌کنند. در اینجا، آنها می‌توانند غالباً از واسطه‌های نامشکوک برای ارسال دارایی‌هایشان به مقصد استفاده کنند. بیشتر طرح‌های پولشویی با رمز ارزها، از طریق صرافی‌هایی انجام می‌شوند که واقع در کشورهایی هستند که قوانین ضد پولشویی خاصی ندارند. اینجاست که مجرمان می‌توانند رمز ارز خود را تبدیل به پول فیات کنند و با آن کالاهای لاکچری مثل اتومبیل‌های گران قیمت و خانه‌های اشرافی بخرند.

۴- دستگاه‌های خودپرداز رمز ارز؛

تا سپتامبر سال ۲۰۱۹، حدود ۵.۵ میلیون دستگاه خودپرداز رمز ارز در سراسر جهان وجود داشت. این دستگاه‌ها که دائماً به اینترنت متصل‌اند، به هر کسی اجازه می‌دهند که با یک کارت اعتباری، بیت کوین بخرند. به علاوه، ممکن است این دستگاه‌ها قابلیت دو جهت‌ه برای تبدیل بیت کوین به پول نقد، با استفاده از آدرس قابل اسکن را نیز داشته باشند. خودپردازهای بیت کوین همچنین می‌توانند واریز پول نقد با استفاده از کد QR (که در یک صرافی سنتی اسکن

می‌شود و برای برداشت بیت کوین و دیگر رمز ارزها استفاده می‌شود) را پشتیبانی کنند. قوانینی که توسط موسسات مالی اجرا می‌شوند تا یک نسخه از مشتریان و تراکنش‌های آنها را داشته باشند، در هر کشور متفاوت است و بیشتر اوقات بسیار ضعیف اجرا می‌شوند. بنابراین مجرمان می‌توانند از این ضعف اجرای قوانین برای پولشویی استفاده کنند. (رضاپور و دیگران، ۱۳۹۹: ۳۱-۳۵).

۵- کارت‌های پیش پرداخت؛

کارت‌های اعتباری پیش پرداختی که موجود آنها به صورت رمز ارز است، یک راه دیگر برای پولشویی با رمز ارز است. این کارت‌ها می‌توانند برای فعالیت‌های مجرمانه مختلفی به کار روند و یا برای معامله با دیگر رمز ارزها استفاده شوند.

۶- قمار و سایت‌های بازی؛

قمار بازی آنلاین و سایت‌های بازی‌های آنلاینی که بیت کوین و دیگر رمز ارزها را به عنوان روش پرداخت قبول می‌کنند، یکی دیگر از طرح‌های پولشویی هستند. کریپتو می‌تواند برای خرید اعتبار یا چیپ‌های مجازی استفاده شود، که کاربران می‌توانند پس از چند تراکنش کوچک، دوباره آنها را خارج کنند. (زارع و بهرامی، ۱۳۹۹: ۱۸۲)

۶- ارتشاء و کلاهبرداری به روش رمزارزها

آنچه در عمل کلاهبرداری همواره مشاهده می‌شود استفاده از فریب برای بردن مال و آسیب زدن به دارایی‌های دیگری است.

در ماده ۱ قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء و اختلاس و کلاهبرداری مصوب سال ۱۳۶۷ و دو تبصره آن در خصوص مصادیق جرم کلاهبرداری اشاره شده است و فریب و توسل به وسایل متقلبانه را جزیی از کلاهبرداری دانسته است از شیوه‌های نوین کلاهبرداری ارتشاء می‌توان به میس‌کال^۱ اشاره کرد؛

۶-۱. استفاده از روش میس‌کال

میس‌کال که به معنی عادت تماس گرفتن با تماس‌های از دست رفته یا میس‌کال است؛ بنابراین در ابتدا یک تماس از دست رفته یا میس‌کال بر روی تلفن قربانی ظهور پیدا می‌کند و سپس شخص با شماره تماس می‌گیرد با این تفکر که مجرم کاری داشته و موفق به ایجاد ارتباط نبوده است و سپس کلاهبرداری صورت می‌گیرد. این شماره تماس‌ها به طور معمول از جنس خطوط هوشمند یا IN هستند. بنابراین وقتی با این شماره تماس برقرار می‌کنید هزینه‌ای بیشتر از هزینه معمولی برای شما می‌افتد، به خصوص اگر این تماس بین المللی باشد؛ البته که

این هزینه به جیب مخبرات و یا سرویس دهنده نمی رود بلکه به جیب شخص کلاه بردار واریز می‌شود.

البته کاربرد اصلی شماره هوشمند IN برای کلاهبرداری نیست. بلکه این شماره‌ها روش کسب درآمدی برای خدمات رسانی‌هایی مانند مشاوره و غیره می‌باشد که به ازای هر دقیقه مشاوره و تماس هزینه‌ای به حساب خدمات دهنده می‌رود. به عبارت دیگر زمانی که شما به علت کم بودن وقت نیازمند مشاوره هستید، به جای مراجعه به مشاور کافیست در منزل خود بنشینید و با یک تماس با مشاوره خود صحبت کنید و هزینه آن را از طریق قبض تلفن خود پرداخت کنید.

براساس آمار منتشر شده میزان فیشینگ در ایران رو به افزایش نهاده است که می‌توان آن را یکی از شیوه‌های نوین کلاهبرداری دانست. فیشینگ به تلاش برای به دست آوردن اطلاعاتی مانند نام کاربری، گذرواژه، اطلاعات حساب بانکی و غیره از طریق جعل یک وبسایت، پیامک و آدرس ایمیل گفته می‌شود. (سلطانی و اسدی، ۱۳۹۴: ۲۸)

۶-۲. استفاده از روش فیشینگ

یکی از رایج‌ترین و پرکاربردترین شیوه‌های کلاهبرداری که به عنوان جرائم اینترنتی و رایانه‌ای نیز مورد شناسایی و طبقه‌بندی قرار گرفته است استفاده از درگاه‌های اینترنتی جعلی و سرقت اطلاعات حساب است که به آن فیشینگ نیز گفته می‌شود. فیشینگ با سرعتی زیاد رو به گسترش است و اهم‌تره و کلای کلاهبرداری نسبت به آن هشدار می‌دهند. یکی از علت‌های گسترش فیشینگ راه اندازی سایت‌ها و صفحه‌های جعلی پرداخت‌های اینترنتی است که به راحتی امکان پذیر است. چندی پیش یک سایت اینترنتی، کار را برای کلاهبرداران آسان کرده و به طور رایگان صفحات جعلی فیشینگ را در اختیار متقاضیان قرار می‌داد که توقیف شد. منبع در این روش با ارسال لینک‌های جعلی و یا هدایت شما به درگاه‌های پرداخت جعلی اطلاعات حساب شما را دریافت و اقدام به کلاهبرداری و سرقت از حساب کاربران می‌کنند. دقت به نشانی اینترنتی و اینکه آدرس درگاه‌ها به آدرس شاپرک دات آی آر ختم شود می‌تواند از سرقت از حساب شما جلوگیری کند. البته بیشتر این سایت‌ها در دسته سایت‌های خیریه، سایت‌های همسریابی و ازدواج موقت، سایت‌های طالع بینی و فال، سایت‌های شرط بندی و سایت‌های مربوط به فروش کالاها غیرمجاز قرار دارند. در هر صورت با توجه به رایج بودن این شیوه از کلاهبرداری اینترنتی باید نسبت به آن آگاه بود.

۶-۳. استفاده از روش اسکیم

کلاهبرداری با اسکیم یکی دیگر از شیوه‌های نوین ارتشاء و کلاهبرداری است در این روش کلاهبردار دستگاه کوچکی که شبیه ورودی‌های خودپرداز است روی بخش ورودی

کارتخوان نصب می‌کند. وقتی کارت توسط فرد وارد دستگاه می‌شود، کارت ابتدا از اسکیم رد شده و سپس وارد می‌شود. همچنین کلاهبردار ممکن است کنار فرد مورد نظر در حال عملیات بانکی موقع زدن رمز کارت ایستاده باشد. بنابراین لازم است پیش از استفاده از دستگاه خود پرداز نسبت به آن اطمینان کامل شود و اینکه هیچ به کارت خوان یا صفحه کلید آن اضافه نشده باشد تا کلاهبرداران نتوانند از این طریق به اطلاعات حساب دسترسی داشته باشند.

۶-۴. استفاده از روش کپی برداری

در این روش کلاهبرداری وقتی خریدار از فروشگاه محصولی را خرید می‌کند و سپس از دستگاه خودپرداز برای پرداخت استفاده می‌کند رمز پرسیده می‌شود و خریدار نیز رمز را اعلام می‌کند. پس از آن رسید خرید دریافت شده و مغازه دار اما در زمان پرداخت از غفلت استفاده کرده و کارت را علاوه بر دستگاه خودپرداز خودش، بر روی یک دستگاه اسکیم یا کپی کننده کارت می‌کشد. وقتی خریدار از فروشگاه خارج می‌شود رمز وارد شده را یادداشت کرده و سپس اطلاعات کارت را با استفاده از همان دستگاه اسکیم رو روی یک کارت خام کپی می‌کند. اکنون فرد کلاهبردار نیز کارت و رمز را در دست دارد و در زمانی مناسب اقدام به برداشت وجه می‌کند. (سلطانی و اسدی، پیشین: ۸۸)

۶-۵. استفاده از روش جعلی بانکی

ارسال رسید جعلی پرداخت از دیگر روش‌های نوین کلاهبرداری است که با توجه به نرم افزارهای شبیه ساز و فتوشاپ در میان کلاهبرداران رواج پیدا کرده است. در این روش که ممکن است برای شما هم اتفاق بیفتد، جنسی به کسی می‌فروشید و منتظر می‌مانید که مبلغ مورد نظر برای شما کارت به کارت شود. عموماً تمام افراد رسید انتقال مبلغ را چک می‌کنند، جنس را تحویل داده و منتظر پیامک انتقال وجه می‌مانند. اگر پیامک بانکی ارسال نشد احتمال می‌دهیم که شاید پیامک به دلیلی نرسیده است و صفحه اینترنت بانک را چک می‌کنیم هر چند که در آنجا نیز اطلاعاتی مشاهده نکرده و بنابراین متوجه کلاهبرداری با شیوه ای نو خواهیم شد.

یکی دیگر از شیوه‌های نوین کلاهبرداری در قالب شرکت‌های هرمی انجام می‌شود. شایع‌ترین شیوه و شگردهای شرکت‌های هرمی به وسیله فریب جوانان جویای کار تحت عنوان استخدام در سازمان‌ها و ارگان‌های دولتی و خصوصی و یا خرید تورهای مسافرتی و مشاغل با درآمد بالا و کشاندن جوانان و افراد جویای کار به شهرهای تهران و کرج است. در این شیوه کلاهبردار و یا سردهسته این شرکت‌ها ابتدا نیازها، تمایلات، انتظارات و توقعات طعمه‌های خود را شناسایی و با استفاده از قدرت بیان بالایی و ترفندهای دیگر اقدام به فریب آنها می‌کند و از ابتدا تا انتهای اقدامات خود را طراحی و برنامه‌ریزی می‌کنند و از افراد مختلف که اغلب جوانان

هستند کلاهبرداری و سواستفاده می‌کند. (رضا پور و دیگران، ۱۳۹۹: ۱۸۱)

۷- قوانین و مقررات فعلی استفاده از رمز ارزها در ایران

حوزه رمزارزها از ابتدا به یکی از موضوعات مورد بحث در بین اقتصادها و دولت‌ها تبدیل شد. درحالی‌که برخی از دولت‌ها موضع دوستانه‌ای نسبت به دارایی‌های دیجیتال در پیش گرفته و در راستای آموزش و راهنمایی شهروندان فعالیت می‌کنند، برخی دیگر بلا تکلیف باقی مانده و همچنان تصمیمی رسمی درباره قانونی بودن یا پذیرش این حوزه نگرفته‌اند. از طرفی برخی از دولت‌ها احساس می‌کنند که قانونی کردن رمزارزها در نهایت منجر به از دست دادن قدرت اقتصادی و تغییر جهت آن به سوی غیرمتمرکز بودن در سطح جهانی می‌شود.

در ایران خریدوفروش رمزارزها از نظر قانونی منع نشده است. به همین خاطر افراد می‌توانند رمزارزها را بین خود خریدوفروش کنند؛ اما قانون‌گذاری مشخصی در این حوزه صورت نگرفته است. از آنجایی که قانونی برای کسب مجوز صرافی به تصویب دولت در این موضوع نرسیده است؛ بنابراین صرافی‌های ایرانی دارای مجوز نیستند. همچنین شرکت‌ها و مؤسسات مالی از پذیرش رمزارزها به عنوان جایگزین ریال توسط بانک مرکزی منع شده‌اند.

با توجه به اینکه برخی از صرافی‌های داخلی تحت نظارت بانک مرکزی فعالیت می‌کنند و مجوز خرید و فروش ارز دیجیتال دارند؛ ممنوعیت حوزه ارزهای دیجیتال نتیجه‌ای برای کشور به همراه نخواهد داشت.

با تمام تلاش‌هایی که از سوی اشخاص حقیقی و حقوقی صورت گرفت تنها قانونی که در استفاده از رمز ارزها مورد تصویب واقع شده است تصویب نامه مصوبه هیات وزیران مصوب ۱۳۹۸/۰۶/۰۵ بوده که با استناد به اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در ۶ ماده و ۷ تبصره تنظیم شده است. (زارع و بهرامی، ۱۳۹۹: ۲۷)

به طوری که در ماده ۱ و ۲ این مصوبه آمده است؛ استفاده از رمزارزها صرفاً با قبول مسئولیت خطرپذیری (ریسک) از سوی متعاملین صورت می‌گیرد و مشمول حمایت و ضمانت دولت و نظام بانکی نبوده و استفاده از آن در مبادلات داخل کشور مجاز نیست (ماده ۱ تصویب نامه در خصوص استفاده از رمزارزها) و استخراج فرآورده‌های پردازشی رمزنگاری شده رمزارزها (ماینینگ) با اخذ مجوز از وزارت صنعت، معدن و تجارت مجاز است. (ماده ۲ تصویب نامه در خصوص استفاده از رمزارزها)

۸- قوانین کیفی در راستای ناهنجاریهای اخلاقی رمزارزها

در زمینه‌ی فعالیت‌های غیرمجاز در ارتباط با رمزارزها و مرتکبین ناهنجاریهای اخلاقی رمزارزها قانونی برای استفاده از آن‌ها به جز استناد به ماده ۱۳۸ قانون اساسی مصوبه ی ۱۳۹۸ که استفاده از رمز ارز منوط بر تایید وزارت صنعت و معدن است به تصویب نرسیده است و لذا

هرگونه ضرر و زیان ناشی از فعالیت بر اساس شبکه‌های پولی و پرداخت مبتنی بر فناوری زنجیره‌ای بلوک و کسب و کارهای مرتبط با آن، متوجه توسعه‌دهندگان یا یک موسسه متشکل از ذینفعان، بوده که هم‌چنان رسیدگی به آن چالشی اساسی بوده است.

اما در صورتی که فعالیت شخصی یا گروهی در نتیجه‌ی استفاده از رمز ارزها متوجه کلاهبرداری، رشا و ارتشاء و هم‌چنین پولشویی و یا فرار مالیاتی و غیره گردد و این امر مورد شناسایی واقع گردد مورد حمایت قوانین کیفری و قضایی متناسب با قواعد وضع شده در قانون مجازات اسلامی قرار گرفته است مثلاً در صورتی که فعالیت مجرمی به واسطه‌ی رمز ارزی منجر به پولشویی گردد بر اساس قوانین اصلاحی قانون مبارزه با پولشویی مصوب ۱۳۹۷ به آن رسیدگی به عمل خواهد آمد. چنانچه بند ج از ماده ۱ قانون فوق مقرر می‌دارد: «معاملات و عملیات مشکوک شامل هر نوع معامله، دریافت یا پرداخت مال اعم از فیزیکی یا الکترونیکی یا شروع به آنها است که براساس قرائن و اوضاع و احوالی مانند موارد زیر ظن وقوع جرم را ایجاد کند؛

۱- معاملات و عملیات مالی مربوط به ارباب رجوع که بیش از سطح فعالیت مورد انتظار وی باشد.

۲- کشف جعل، اظهار کذب یا گزارش خلاف واقع از سوی مراجعان قبل یا بعد از آنکه معامله یا عملیات مالی صورت گیرد و نیز در زمان اخذ خدمات پایه

۳- معاملات یا عملیات مالی که به هر ترتیب مشخص شود صوری یا ظاهری بوده و مالک شخص دیگری است

۴- معاملات یا عملیات مالی بیش از سقف مقرر در آیین‌نامه اجرائی این قانون هر چند مراجعان قبل یا حین معامله یا عملیات مزبور از انجام آن انصراف داده یا بعد از انجام آن بدون دلیل منطقی نسبت به فسخ قرارداد اقدام نمایند. (ماده ۱ قانون مبارزه با پولشویی) طبق قانون مجازات پولشویی عبارت است از:

- استرداد درآمد و عواید حاصل از جرم مشتمل بر اصل و منفعت حاصل،
 - جزای نقدی معادل وجوه یا ارزش مالی که مورد پولشویی واقع شده است،
 - چنانچه جمع اموال، درآمد و عواید مذکور تا ۱۰ میلیارد ریال باشد مرتکب به حبس تعزیری درجه پنج محکوم می‌شود. (حبس بیش از دو تا پنج سال)،

- چنانچه جمع اموال، درآمد و عواید مذکور بیش از ۱۰ میلیارد ریال باشد مرتکب به حبس تعزیری درجه چهار محکوم می‌شود. (حبس بیش از پنج تا ده سال) (رحیمی و دیگران، ۱۴۰۰: ۸۶)

در ناهنجاریهای اخلاقی سازمان یافته نیز مطابق با قانون در صورتی که جرم پولشویی به

صورت سازمان یافته انجام شود موجب تشدید مجازات به میزان یک درجه خواهد بود برای مثال به جای حبس تعزیری درجه ۴ مرتکب به حبس تعزیری درجه ۳ محکوم می‌شود. (حبس بیش از ده تا پانزده سال) دلیل این سختگیری قانون گذار این است که مجرمان سازمان یافته از عملکردهای مهمی برخوردارند. زیرا از یک طرف، در بسیاری از تجارتهای قانونی سرمایه‌گذاری میکنند، مقدار پولشویی به دست آمده را در بانکهای جدید به حساب می‌گذارند و از طرف دیگر کارگران ناراضی را از طریق اخاذی خاموش می‌کنند.

بنابراین، در حیطه رمز ارزها که یکی از روش‌های نوین ارتکاب ناهنجاریهای اخلاقی محسوب می‌شود؛ نه تنها موجبی برای ارفاق و یا معافیت عده‌ای از شرکت کنندگان از کیفر نیست، بلکه دفاع جامعه ایجاب می‌نماید که در برابر آن، خشونت و شدت بیشتری اعمال گردد. (محسنی، ۱۳۹۲: ۵۱)

بر این اساس، واضعان قانون تشدید مجازات مرتکبین جرم رمز ارزها، مقررهای را به ارتکاب گروهی و شبکه‌ای جرائم موضوع آن قانون اختصاص داده و در آن سیاست سختگیرانه‌تری را مقرر نمودند. ماده ۴ قانون یادشده^۱ صورتی از مداخله گروهی در جرائم مذکور را تحت عنوان ارتکاب شبکه‌ای معرفی کرد و برای آن مجازات‌های سنگینی وضع نموده است. اما برخی ابهامات موجود به ویژه نارسائی الفاظ به کار رفته در آن موجب شده است که از زمان لازم‌الاجرا شدن قانون تاکنون، ماده ۴ قانون مرقوم، یکی از موضوعات بحث انگیز در حوزه جرائم اقتصادی گردد و در خصوص شرایط تحقق وصف مجرمانه موضوع آن مقرر و اوصاف مرتکبان آن، نظرات مغایری از سوی حقوقدانان مطرح شود؛ به دنبال آن، رویه‌های قضایی مختلفی شکل گیرد و حتی در برخی موارد به رغم امکان انتساب بزه ارتکاب شبکه‌ای به رفتارهای متهمان، مراجع قضایی رفتارهای ایشان را تحت عناوین دیگری مورد رسیدگی قرار دهند. (یدری، ۱۳۹۴: ۲۹۹)

۱. به موجب این مقرر: «کسانی که با تشکیل یا رهبری شبکه چند نفری به امر ارتشاء و اختلاس و کلاهبرداری مبادرت ورزند، علاوه بر ضبط کلیه اموال منقول و غیرمنقولی که از طریق رشوه کسب کرده‌اند به نفع دولت و استرداد اموال مذکور در مورد اختلاس و کلاهبرداری و رد آن حسب مورد به دولت یا افراد، به جای نقدی معادل مجموع آن اموال وانفصال دائم از خدمات دولتی و حبس از پانزده سال تا ابد محکوم می‌شوند و در صورتیکه مصداق مفسد فی الارض باشند، مجازات آنها مجازات مفسد فی الارض خواهد بود

نتیجه‌گیری

بی‌تردید، تحقق آرمان رونق تولید ملی و رشد اقتصادی کشور وابسته به سیاست‌گذاری‌های خردمندانه و اجرای صحیح سیاست‌هایی از جمله وضع و اجرای سیاست‌های کیفری مناسب به منظور برخورد با جرائم علیه نظم و آرامش اقتصادی است؛ زیرا منافع سرشار و تمتعات وسوسه‌انگیز عرصه اقتصاد، افراد سودجو و حریص را بر آن می‌دارد تا در سایه فقدان یا نقص مقررات بازدارنده، منافع شخصی را بر مصالح اجتماعی ترجیح دهند که نتیجه آن چیزی جز رکود و هرج و مرج اقتصادی نخواهد بود. از این رو، قوانین جزایی حکیمانه که راهبردهای مؤثری را در برخورد با مفسدان و اخلالگران در نظام اقتصادی دربردارند، نقش بی‌بدیلی در حراست از رونق تولیدات ملی، فزونی رشد اقتصادی، توزیع عادلانه ثروت و رشد و پیشرفت کشور خواهند داشت. با بررسی موضوع ناهنجاریهای اخلاقی ناظر بر فعالیت‌های غیرمجاز و ناهنجاریهای اخلاقی در ارتباط با رمزارزها می‌توان نتیجه گرفت؛ ناهنجاریهای اخلاقی هم‌چون، فرار از مالیات، پولشویی، کلاهبرداری و غیره یک جرم تبعی و فرعی است. همواره مسبوق بر جرم اصلی می‌باشد و در صورت فقدان جرم اصلی، جرم رمزارزی هم موضوعاً منتفی است. ناهنجاریهای اخلاقی رمز ارزی وابسته به ناهنجاریهای اخلاقی اصلی از قبیل اختلاس، ارتشاء و غیره است. یکی از قوانین مهم در این زمینه، قانون تشدید مجازات مرتکبین ناهنجاریهای اخلاقی رمز ارزی شناسایی شده توسط مجمع تشخیص مصلحت نظام است، با توجه به بررسی به عمل آمده، نخست می‌توان گفت که رویکرد حقوقدانان و رویه قضایی محاکم کیفری درباره اجزا و شرایط تحقق وصف مجرمانه با قوانین موجود همسو نبوده، ناسازگار و واگرا است؛ دوم، با در نظر گرفتن ابهامات و نواقص الفاظ به کار رفته در مقررۀ یاد شده، هم در میان تفسیرهای حقوقدانان و هم در میان رویه‌های قضایی مختلف، دیدگاه‌هایی که جانب حقوق فردی را مقدم داشته‌اند، با اصول حقوقی و موازین فقه جزایی هماهنگی بیشتری دارند. بنابراین، با توجه به بررسی‌های به عمل آمده، این مقررۀ از چندین جهت دارای ایرادهای اساسی است که وجود آن‌ها موجب شکل‌گیری دیدگاه‌های حقوقی مختلف و رویه‌های قضایی متفاوتی شده و در نتیجه، مانع از این شده که سیاست مبارزه با جرائم رمزارزی محل نظم اقتصادی در مسیر صحیح خود قرار گیرد.

ابهام در ماهیت حقوقی رمز ارزها، به عنوان یک ایراد مستقل است، چرا که برخی فعالیت‌ها از جمله کار با بیت کوین در قوانین ایران به شکل مبهم بوده و هم‌چنین حتی از سوی فقها نیز مورد بررسی و تطبیق قانونی و یا غیرقانونی واقع نشده است.

بنابراین:

همین ابهام در قوانین حقوقی ایران شناخت ساختار مالی و اقتصادی کسب درآمد، در ایران

را و درآمدهای ناشی از رمزآرزی و ناهنجاریهای اخلاقی در ارتباط با آن را دشوار ساخته است. عدم آشنایی با این قوانین می‌تواند منجر به عدم تمایل قضات به استفاده از تحصیل مال نامشروع گردد و همچنین از طرفی انگیزه بانک‌ها و موسسات مالی و اعتباری را در سودآوری و جذب سرمایه و جلب بیشتر مشتریان را در اختیار نهاد های عدالت کیفری قرار ندهند.

تحصیل پول‌های کثیف و تطهیر آن عملی خلاف و غیر قانونی است، فرار مالیاتی، کلاهبرداری، اختلاس و پولشویی و غیره به شیوه رمز ارزها که یک شیوه نوین و مدرن است به شکلی گریبان گیر کشور ایران را احاطه کرده و عواملی هم‌چون نظام اداری ناسالم و غیر کارآمد، نظام ناسالم اقتصادی، نظام غیر شفاف و فاقد سیستم نظارتی قوی بر بیشتر بودن عملیات پولشویی دامن می‌زند.

به همین دلیل ضرورت دارد به پیشنهادات زیر در قالب راهکارهای اجرایی تحقیق در جهت سرکوب ناهنجاریهای اخلاقی رمز ارزی به روش های نوین خاتمه بخشد؛

- پیشنهاد می‌گردد سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای و اکثر کشورهای جهان راه‌ها و تدابیری بهتر برای مقابله با این پدیده اتخاذ کنند و از جمله این راهکارها جرم‌انگاری مسائل رمز ارزها است؛

- آگاه‌سازی مردم از فرآیند ترویج پولشویی و درآمدهای نامشروع اشخاص حقیقی و حقوقی؛

- ارائه تفسیری قابل فهم برای عامه مردم از اصل ۴۹ قانون اساسی و قانون نحوه اجرای اصل ۴۹ قانون اساسی؛

- مراقبت فعال و اطمینان‌آور از افتتاح حساب‌های اشخاص حقیقی و حقوقی و پرهیز از افتتاح حساب‌های غیرواقعی و حفظ اسرار مالی شهروندان؛

- ارائه آموزش تخصصی به کارشناسان، حساب‌رسان مالی و اقتصادی، پلیس، قضات دادسراها و محاکم؛

- حذف تدریجی معاملات نقدی مردم از نظام بانکی، بازار و الکترونیکی کردن فعالیت‌های اقتصادی و حساب‌های بانکی؛

- ارائه آمار دقیق مراکز تولیدکننده پول نامشروع و گزارش فصلی توسط شورای عالی مبارزه با پولشویی؛

فهرست منابع

۱. السان، مصطفی (۱۳۹۶)، حقوق تجارت الکترونیکی، چاپ چهارم، تهران، انتشارات سمت.
 ۲. بهره مند، حمید؛ کیاعامری ثانی، امیر (۱۳۹۸) چالش‌ها و راه کارهای جرم یابی و پولشویی از طریق ارزهای رمزنگاری شده؛ نشریه کارگاه؛ ۱۳ (۴۶).
 ۳. پهلوان، طیبه (۱۳۹۹)، بررسی فقهی و حقوقی مفاسد اقتصادی، دومین کنفرانس بین المللی وسومین کنفرانس ملی حقوق علوم و سیاسی، تهران.
 ۴. جعفری لنگرودی، محمدجعفر (۱۳۸۷) ترمینولوژی حقوق، تهران، گنج دانش، ش ۵۱۲۰.
 ۵. خالقی، ابوالفتح، سیفی قره یثاق، داود؛ (۱۳۹۴)، رویکرد نظام کیفری ایران به جرم فرار مالیاتی، پژوهشنامه مالیات؛ ۲۳ (۲۸)
 ۶. رضاپور، محمدجواد؛ ریاحی، جواد؛ رجبیه، محمد حسین (۱۳۹۹)، ارتکاب شبکه ای ارتشاء، اختلاس و کلاهبرداری، نشریه مطالعات حقوق کیفری و جرم شناسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران؛ ۵۰ (۳).
 ۷. رهبر، فرهاد (۱۳۸۳)، پول شویی و آثار و پیامدهای آن، نشریه تحقیقات اقتصادی، دوره ۳۸ (۳).
 ۸. رحیمی، علی؛ امینی نیا، عاطفه (۱۴۰۰)، رمزارزها، چالش‌ها و ناهنجاریهای اخلاقی پیرامون آن، فصلنامه بین المللی قانون یار؛
- License Number: 78864 Article Cod:2021S5D18SH1080038 ISSN-P: 2538-3701
۹. زارع، امیر؛ بهرامی، احسان؛ (۱۳۹۹)، ماهیت شناسی رمزارزها و تبیین چالش‌های بنیادین آن‌ها در نظام حقوقی ایران، International Conference on Jurisprudence, Law and Religious
<https://civilica.com/doc/1123072.Research>
 ۱۰. سلطانی، محمد؛ اسدی، حمید (۱۳۹۴)، ماهیت حقوقی پرداخت در پول الکترونیکی، پژوهشنامه حقوق اسلامی، ۱۱ (۴۱).
 ۱۱. صدیقیان، محمد جواد و خبازیان، محمد اسماعیل و زارع زاده، دانیال، (۱۴۰۰)، مزایا و معایب رمز ارزها، پنجمین کنفرانس بین المللی و ملی مطالعات مدیریت، حسابداری و حقوق، تهران.
 ۱۲. کی نیا، مهدی (۱۳۹۳)، مبانی جرم شناسی، چاپ نهم، انتشارات دانشگاه تهران.
 ۱۳. گلدوزیان، ایرج (۱۳۸۴) بایسته‌های حقوق جزای عمومی، تهران، میزان، چاپ دوازدهم.
 ۱۴. محسنی، مرتضی (۱۳۹۲) دوره حقوق جزای عمومی: کلیات حقوق جزا، ج ۱ چاپ ۱۶، تهران: انتشارات گنج دانش.
 ۱۵. یدری، علیمراد (۱۳۹۴)؛ حقوق جزای عمومی؛ بررسی فقهی حقوقی واکنش علیه جرم، ج ۱، تهران: انتشارات سمت.
 ۱۶. هادیان، ابراهیم؛ تحویلی، علی؛ (۱۳۹۲)، شناسایی عوامل موثر بر فرار مالیاتی در اقتصاد ایران، فصل نامه برنامه ریزی بودجه، ۲ (۱۸).